ולא הם קונים. את אחד מכם: **לגופו.** שיהא צריך הימנו גט או אם יברח ממנו ויתגייר מותר בת ישראל שאין גופו קנוי לאחבריו: **עובד כוכבים קונה ישראל.** למעשה ידיו שנאמר וכי תשיג יד גר וגו' או לעקר משפחת גר (ויקרא כה): **ה"מ.** דעובד כוכבים קונה חבריו: **בכספא.** דומיא דעובד כוכבים קונה ישראל בכסף דכתיב מכספו מקנתו[1] בעבדי הנמכר לעובד כוכבים וקניית עובד כוכבים בעובד כוכבים הא ילפת ליה מקניית עובד כוכבים בישראל: **בחזקה.** כגון שבאי שהחזיק בו וקנאו בחזקה יאות כשהפקירו רבו כשנתיישב הימנו (ולא בכסף) [2] חזקה שעבד כנעני נקנה בו היינו חזקה של עבדות הלכיכו הנעילו הרחילו לרבו כדתני' בהאשה נקנית (קדושין כב:) נהי דישראל קני ליה לעובד כוכבים בחזקה דאיתקוש עבדים לקרקעות[3] אבל עובד כוכבים לא קני קרקע בחזקה כישראל אלא כל קניינו בכסף: **עמון ומואב עברו בסיחון.** אלמא עובד כוכבים קונה מחבירו קרקע בחזקה. והאי עבד נמי כיון דאפקריה ישראל ביאות קנה ליה עובד כוכבים בחזקה: **עברו בסיחון.** דכתיב (דברים ב) אל תצר את מואב וכן בני עמון אל תצורם (שם) וכתיב (במדבר כא) כי חשבון עיר סיחון וגו' אלמא טהר מואב בסיחון ובני עמון אשכחן ביאתם (שופטים יא) שאמרו לו מלאכי בני עמון כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד היבוק ואשכחן כשכבשו את ארץ סיחון וירש את ארנו מארנון עד יבוק וגו'[4] אלמא מבני עמון כבשה והדור ישראל וכבשו מיניה וטהרה להם על ידו אלמא קנייה בחזקה: **עובד כוכבים מישראל מגלן.** כגון עבד זה דשייך במצות: **ויש בו שבי.** מדקרי ליה שבי דידיה ש"מ קנייה בחזקה: **מן האסורין.** עבד כנעני של ישראל שנשבה וברח מן האסורין של עובדי כוכבים: **יצא לחירות.** מלהשתעבד לרבו עוד: **וכותב לו גט.** להתירו בבת ישראל: **א"ר יוחנן כל מקום כו'.** וקשיא דר' יוחנן אדר"י: **נקטלא מסר נפשיה.** כדי לצאת מידי גייסות שהרי בורח מן האסורין ויודע שאם ישיגוהו יהרג: **ואינהו.** דפרקוה לשם אמתא: **סבור.** דלא נתיישב מר שמואל הימנה: **יאוש.** הוי הפקר: **אין.** יתירא הוא: **תרמודאה.** עובד כוכבים היה מתרמוד: **שלחו ליה לדידיה.** לר' אבא: **אי דמלו פרקי לה.** שהעובד כוכבים רוצה לתתה בדמים: **למה לי גיטא דחירותא.** יפדוה לו לשם עבדות: **מאי הוי.** הרי כבושה היא ביד העובד כוכבים: **חבורי מחברי.** בני העיר אהדדי ופרקי לה אבל לשם עבדות לא היו רוצין לפדותה לו בלית להו דר"ש [נ"ג]: **מיסגלא באפיה.** מפני שיגלה לכל ששפחת ישראל היתה: **ומפריק לה.** נותנה בכדי פדיונה: **ואמר מר.** במס' ע"ז (ד' כב:): **בעשה.** לעולם בהם תעבודו (ויקרא כה): **וכתב לה גיטא דחירותא.** ונקיב לה ישראל ומינער לה: וכפו

אבל בחזקה לא. פי' בקונטרס חזקה של עבדות כגון הלכיכו הנעילו והרחילו לרבו כדתניא בפ"ק דקדושין (דף כב:) וקשה דאפילו ישראל מישראל לא קני עבד עברי אלא בכסף ושטר כדאמר בפ"ק דקדושין (דף יד:) כ"ש עובד כוכבים ועוד דאמר התם אשכחן עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קנייתו של עובד כוכבים בכסף ופר"ת הואיל וכל קנייתו של עובד כוכבים בע"ע אבל בעלמא קנייתו של עובד כוכבים במשיכה לר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי ריש לקיש וכיון דאמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות א"כ לעובד כוכבים במשיכה כדמוכח בפ"ב דבכורות (דף יג.) אלא צריך לפרש דהכא בחזקה של כנוס מלחמה אייתי וכן פר"ח: **עמון ומואב בחרו בסיחון.** היכי דקנו אלכס בחזקה קנו נמי גופם בחזקה:

דכתיב וישב ממנו שבי. וא"ת למה לי השתא הא דעמון ומואב טהרו בסיחון השתא עובד כוכבים ישראל קני עובד כוכבים לעוב' כוכבים לא כל שכן וי"ל דמוישב ממנו שבי לא הוה יליפינן מיניה שום קנין אי לאו דאשכחן דטיהרו ולהכי מייתי לעיל מדריש לקיש דמוישב ממנו שבי לחודיה לא הוה יליפינן ומיהו איצטריך לאתויי לאשמועינן דלא קנוי גופו:

ואינהו סבור לפני יאוש הוה. תימה דלמא ידעי שפיר דלאחר יאוש הוה וסברי כרבא דלעיל ולמאי דפריש"א דלרבא מודה רשב"ג לרבנן דלשם עבד יתעבד לרבו שבי ניחא דא"כ היתה שלהם ולא מסתבר שהיו בחיים לתתה לו במתנה:

אלא אפי' גיטא דחירותא נמי לא אצרכה. כאביי ס"ל דלרבא כיון דאמר יתעבד בעי' גט שיחרור: **המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור.** אין להקשות א"כ לשמואל למה לי שטרא בעבד כנעני לימא ליה באפי תרי זיל דאמרינן בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) גבי עבד עברי ומאי משני נמי התם דעבד עברי גופו קנוי אכתי יפקירנו דאפי' מאן דאריך בעבד כנעני גט שיחרור היינו כדי להתירו בבת חורין אבל בעבד עברי בלא הכי מותר בה דהתם בקדושין (ג"ז שם) לא קאמר אלא משום דס"ל דעבד עברי אין גופו קנוי ולהכי פריך למה לי שטר דאותו לשון עצמו שכותב בשטר כגון הרי את בן חורין הרי את לעצמך יאמר לו בעל פה ומשני דגופו קנוי ולא מהני הרי את לעצמך שהוא לשון קנין א"ל שטר ומחילה בלא שטר ולאותן לשונות צריך שטר אבל הפקר שמסלק רשותו מעליו מהני לשמואל אפי' בלא שטר: **כל המשחרר עבדו עובר בעשה.** והא דאמר לקמן (דף מ.) כמי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל יתעבדו בה ומסקינן דאי אמר לשון שיחרור כופין את היורשין לכתוב לה גט שיחרור וכן ביובלמי אמרי' בהדיא דאי אמר שהרי עבדו עובר בעשה.

גופיה לא קדיש. פי' בקונטו' שאינו ראוי למזבח ולא לבד"ה לדמי לא קאמר דהיה לו לומר דמי עבדי עלי ולא דמי למקדיש בהמה טמאה דהתם כיון דליכא למימר למיהוי עם קדוש קאמר ע"כ לדמי קאמר אע"ג דלא אמר דמיה עלי הרי היא קדושה לימכר קאמר אבל הכא דשייכא בגופיה לשון קדושה לא אמרינן דלדמי קאמר ואם תאמר ואמאי לא קאמר נמי קדוש לימכר לא קאמר כיון דמילתא אחריתא היא וי"ל כדפירש בקונטרס בסמוך דאפי' אמר כן בהדיא שיהא קדוש לימכר יצא לחירות מידי דהוה אמתפיס תמימים לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח לעולם ולהכי לא מוקי הסיא דאין הגזברין כגון דאמר שיהו קדושין לדמיהן ומיהו קשה דאי מדמינן למתפיס תמימים נימא דאף על פי שהעבד יצא לחירות צריך לפדייה ויפלו דמיו לבדק הבית כמו במתפיס תמימים שמימכר לצורכי מזבח כדאמרי' בהמנחות והנסכים (מנחות קא.) כשהן נפדין אין נפדין אלא למזבח והדמים הם לבדק הבית כדאמר בפרק קמא דתמורה (דף ו.) דאף על פי שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי ולכאורה משמע דליהוי עם קדוש קאמר ואינו נותן שום דמים להקדש ועוד מאי קפריך מאך כל חרם דהתם דאמר בלשון חרם לא שייך לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר ועוד כי משני דאמר לדמי והיינו לפירוש הקונטרס דאמר דמי עבדי ושפחתי עלי דאם הקדישם לדמים יצאו לחירות ואם כן מאי איריא עבדיו ושפחותיו אפילו דאמרו נמי ועוד מאי שנא כנעניים אפילו עבדיו ושפחותיו העברים נמי ונראה לפרש גופיה לא קדיש פי' ליאסר בהנאה כמו בהמה טמאה שמועלין בה וכן בקרקע אם עקר ממנו חולין ואפילו במחובר איסורא מיהא איכא לדמי לא קאמר שיהא גופיה קדוש לימכר והשתא פריך שפיר מכל חרם דמיתפסא בהון קדושה ליאסר בהנאה כמו ממרים שאר נכסים ומשני דאמר לדמי שיהיו לימכר ולא מיירי במקדיש בלשון חרם והשתא ניחא דדוקא עבדיו ושפחותיו הכנעניים ופריך אידך נמי דאמר לדמי ומשני אי הכי גזברין מאי עבידתייהו דאותו שהקדישו לדמיו הוא יפדנו ויהיה שלו:

אין הגזברין רשאין להוציא אותן לחירות. וכן אמר בפרק הנזקין (לקמן נב.) גבי יתומין דאין האפוטרופסין רשאין להוציא אותן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים כו' ונראה דהיינו טעמא דאסור דרך שיחרור דסברי דקא מזלזלי בנכסי יתומים והקדש אבל דרך מכירה ידעי כולי עלמא שמוכרין אותן בשויין: הא לדמיו: **אף כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם וגו' אלו עבדיו ושפחותיו הכנעניים.** שאם הקדישן לבדק הבית. וכיון דליף טעמא מקרא קשיא לרב: **דאמר לדמי.** דמיו עלי להקדש ולא הזכיר עליו שם קדושה: **אי הכי אידך נמי.** אמאי אוקמת דפליג אדרב תרלה נמי דאמר לדמי: **גזברין מאי עבידתייהו.** מה רשות יש להן בעבד הלא אין להן על הבעלים אלא מעות. ואי קשיא לוקמה כגון דאמר הרי הוא קדוש לדמיו דעכשיו הוא קדוש לימכר ורשותו עליו למכור וכמקדיש קרקע ובהמה טמאה תריך דכיון דשייך בגופו לשון קדושה דעם קדוש כי אמר הרי הוא קדוש לדמיו חיילה אגופו למיהוי בן חורין כדקיי"ל במתפיס תמימים לבדק הבית דאין יוצאין מידי מזבח [6]בכריתות ובתמורה (דף לג.) הלכך על כרחך מתני' פליגא למימר דכי אמר הרי הוא קדוש לא לשון עם קדוש הוי אלא לשון הקדש לימכר בדמיו: **עושה.** העבד: **ואוכל.** ואין מעשה ידיו הקדש: **שלא הקדיש אלא דמיו.** ולא אמר אלא הרי הוא הקדש לדמיו והוי כקרקע ובהמה טמאה: הא

וכפו את רבה ועשאה בת חורין [6]**ואמר רב נחמן בר יצחק** [8]**מנהג הפקר נהגו בה הכי השתא התם לא לעבד חזיא ולא לבן חורין חזיא הכא אפשר דמיחד לה לעבדיה ומנטר לה גופא אמר רב יהודה אמר שמואל** [9]**כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר** [1]**לעולם בהם תעבודו מיתיבי מעשה בר' אליעזר שנכנס בבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה** [8] [2]**מצוה שאני: ת"ר לעולם** [3]**בהם תעבודו רשות דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר** [4]**חובה ודילמא ר"א סבר לה כמאן דאמר רשות לא סלקא דעתך דתניא בהדיא רבי אליעזר אומר חובה אמר רבה בהני** [7]**תלת מילי נחתי בעלי בתים מנכסיהון דמפקי עבדייהו לחירותא** [5]**ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בשבתא בעידן בי מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתא בשבתא ואחת קבעה סעודתא בערב שבת ושתיהן נעקרו אמר רבה אמר רב** [9]**המקדיש עבדו יצא לחירות מאי טעמא גופיה לא קדיש לדמיו לא קאמר דליהוי** [2]**עם קדוש קאמר ורב יוסף אמר רב** [9]**המפקיר עבדו יצא לחירות מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר מאן דאמר מפקיר אבל מקדיש לא דלמא לדמי קאמר איבעיא להו צריך גט שיחרור או לא צריך ת"ש דאמר** [6]**רב חייא בר אבין אמר רב אחד זה ואחד זה יצא לחירות** [7]**וצריך גט שחרור אמר רבה** [9]**ומותבינן אשמעתין המקדיש נכסיו והיו בהן עבדים** [1]**אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות רבי אומר אומר אני** [6]**אף הוא נותן דמי עצמו מתני' קא רמית עליה דרב** [9]**רב תנא הוא ופליג** [8] **ת"ש** [3]**אך כל חרם וגו' מאדם אלו** [1]**עבדיו ושפחותיו הכנעניים הכא במאי עסקינן דאמר לדמי אי הכי אידך נמי דאמר לדמי א"ה אין הגזברים רשאין להוציאן לחירות גזברים מאי עבידתייהו ותו אבל מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחירות אחרים מאי עבידתייהו ותו רבי אומר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו ואי לדמי מאי מפני שהוא כמוכרו לו תא שמע המקדיש עבדו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו**

ומר רב נחמן. מפני שלא היתה ראויה לא לעבד ולא לבן חורין: **כפו את רבה.** משום דאיתתא מיפקדה אפריה ורביה אלא מתוך שלא היתה ראויה לא היתה מיוחדת לאיש והיו נוהגין בה הפקר בזנות: **רשות.** משום דכתיב בשבעה אומות (דברים ב) לא תחיה כל נשמה אינטריך למיכתב מבני המושבים לעולם בהם תעבודו להתיר אחד משאר אומות הבא על הכנעניות שהיא משבעה אומות והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד והכי מפרש לה בהמקבא: **ודלמא ר' אליעזר סבר לה.** כר' שמעאל ומאי דוחקיה לשויי לעיל מצוה שאני: **דמפקי עבדייהו לחירות.** ועבדי בעשה: **מסיירי נכסייהו.** שדומיסם מסתכלין בשבת לידע מה הן צריכין: **בעידן בי מדרשא.** כשהחכם דורש לרבים בשבת והם יושבין בסעודה והיה להם להקדים או לאחר: **בערב שבת.** בלילי שבת ואין כאן כבוד שבת דקיימא לן (מ) כבוד יום קודם לכבוד לילה והם היו מתכוונים בשביל ביטול בית המדרש. ואיכא דמפרשי בערב שבת ממש וכן בכל יום מרובה עושר אבל בהא מיהא איכא איסורא שיכנס לשבת כשהוא שבע בלא תאוה: **גופיה לא קדיש.** שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית: **לדמי לא קאמר.** היה לו לומר דמי עבדי עלי: **דליהוי עם קדוש.** ישראל גמור דכתיב בהו כי עם קדוש אתה (דברים יד) ולא דמי למקדיש בהמה טמאה דהתם כיון דליכא למימר בה דמיהוי עם קדוש קאמר על כרחך לדמי קאמר ואע"ג דלא קאמר דמיה עלי הכי קאמר הרי היא קדושה לימכר אבל הכא דשייכא בגופיה לשון קדושה לא אמרינן לדמי קאמר: **צריך גט שיחרור.** מקדיש ומפקיר: **אחד זה ואחד זה.** מקדיש ומפקיר: **ומותבינן אשמעתין.** אשמועת עצמינו: **אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות.** ואפי' לקבל מיד העבד פדיונו דקיימא לן (קידושין כג.) עבד קונה את עצמו בכסף אם נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו פודה בו את עצמו מיד בעליו והני גזברין אין רשאין לכך שאין גופן קנוי להקדש אלא הקדישן אלא לדמן וזו דרך שחרור הוא ולא דרך מכירה אבל מוכרין אותן לאחרים והדמים להקדש ואותן אחרים מוציאין אותם לחירות אם ירצו: **אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא.** אם ימצא אדם שיהא נותן לו כסף על מנת שאין לבעליו רשות בו: **מפני שהוא כמוכרו.** הגזבר לו לעצמו כשם שהוא יכול למכור לאחרים ובלבד שיתנם דרך מקח וממכר ולא דרך פדיון. אלמא המקדיש עבד קדוש

מסורת הש"ס

ע) [יבמות סו. לקמן מג.:], ב) ברכות מז: ע"ש, ג) סוטה ג., ד) [סוטה כט.:], ה) [ע' פרש"י תענית כ: ד"ה ומיל], ו) [ע' תוס' לעיל יב. ד"ה אמר רבן], ז) יבמות מח. מזיר סב: קידושין עב.: מ) [לקמן מ.], ט) [קידושין נ: וש"נ], י) לקמן [לט:] נב., כ) [עיליוכן נ: כתובות מ. ב"ב מב. סנהדרין פג. מולין קכב:], ל) [סוטה דף ג.], מ) [פסחים קה.], נ) ל"ל במנחות דף קא.,

תורה אור השלם

1. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:

ויקרא כה מו

2. כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָחַר יְיָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:

דברים יד ב

3. אַךְ כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיְיָ מִכָּל אֲשֶׁר לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל חֵרֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ:

ויקרא כז כח

גליון הש"ם

גמ' מנהג הפקר נהגו בה. עי' שבת דף ד ע"א תד"ה וכי אמרינן: **שם** מצוה שאני. ע' פסחים דף נט ע"א תוס' ד"ה אחי עשה דפסח: **שם** ת"ש אך כל חרם. עי' ערוכין דף כח ע"א תד"ה תד"ה:

מוסף רש"י

וכפו את רבה ועשאה בת חורין. כדי שתהא מותרת ליהנות (יבמות סו.). **מנהג הפקר נהגו בה.** בזנות, ולא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה (לקמן מג.) לפי שלא היתה יכולה ליהנות היתה מפקרת עצמה ומוטלת בה, לפיכך כפו את רבה בה, לשמרה (יבמות סו.). ר"ע **אומר חובה.** שאסור לשמרר עבדו (סוטה ג.). **ומותבינן אשמעתין.** יש לי להשיב על דברי (קדושין נ.) **תדיריה גופיה קא** מוטיב (מנחות מט.). **אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא.** כשם שרשאין למוכרן לאחרים כך הם רשאים לקבל הכסף מיד העבד עצמו בתורת מכירה, מפני שהוא כמוכרו לו. לעבד עצמו (לקמן נב.).

עין משפט נר מצוה

סב א ב מיי' (פ"ו) פ"ע מהל' עבדים הל' ו סמג עשין פג טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' עט:

ג מיי' פ"ט מהל' עבדים דין ו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף עט:

סג ד ה מיי' שם פ"מ הל' יג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף פד:

סד ו מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יח:

סה ז מיי' שם הל' ח סמג עשין קלב:

תוספות רי"ד

אמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו כתנאי לעולם בהם תעבודו רשות דברי ר' ישמעאל ר' עקיבא אמר חובה. אמר רבה בהני תלת מילי נחתו בעלי בתים מנכסייהו דמפקי עבדייהו לחירות ודסיירי נכסייהו בשבתא ודקבעי סעודתייהו בעידן מדרשא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן שתי משפחות היו בירושלים א' קבעה סעודתא בערב שבת וא' קבעה סעודתא בשבת ושתיהן נעקרו: (ההוא אמתא דהואי בפומבדיתא דהות קמעבדא אינשי איסורא) אמר רב יוסף אמר רב המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור פי' יצא לחירות דקנין דמים שהיה לו עליו והפקירו הוא העבד קודם לכל אדם וזוכה לעצמו קודם לכל אדם אבל קנין האסור אינו דבר דמטיל עליה שם הפקר הלכך לא פקע מיניה עד דכתיב ליה גיטא דחירותא:

הא מני ר"מ היא דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה. להקדש לבטלה דתניא (ערכין דף ה.) המעריך פחות מכן חדש ר"מ אומר נותן דמיו דאדם יודע שאין ערך לפחות מכן חדש וגמר ואמר לשם דמיס הכא נמי יודע שאין עבד רשוי לא להקרבה ולא לבנין וכיון דבלשון הקדש אקדשיה גמר בדעתו להקדיש דמיו ולומר דמיו עלי: **אי אמרת בשלמא ר"מ היא.** וטעמא לאו משום מקדיש סתם דבר שאין רשוי לגופו הקדישו לדמיו לימכר: **בשלמא.** בעבד איכא למימר סתמיה לדמיס קאי וה"ק הרי הוא קדוש לימכר אבל בעצמו מי איכא למימר שיהא קדוש לימכר וכי יש דמיס לבן חורין ומה מכירה יש בו אלא ר"מ היא ולאו דמשמע מלתא לדמי אלא מתוך שאינו מוציא דבריו לבטלה גמר בלבו ואמר דמי עצמי עלי והיינו דאמר הריני הקדש שמין אותו כעבד ולא שימכר וגבי עבד נמי אין רשות הגזברין עליו אלא מעות יש להן על הבעלים: **לימא כתנאי.** מקדיש עבדו קדוש או לא קדוש: **מועלין בשערו.** דוקא נקט ולקמיה מפרש לה: **אלא דכולי עלמא קדוש.** לימכר לדמיו: **אין מעילה בקרקעות.** דגמרינן מעילה חטא חטא מתרומה מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש במס' מעילה (דף יח:) ובמ"כ[1]: **כגזוז דמי.** ואינו כמחובר לקרקע: **יש דבריס שבסס בקרקע.** מחוברין לקרקע: **ואינן בקרקע.** דקי"ל[2] אין נשבעין על הקרקעות ועל גפנים הללו נשבעין בהודאת מקלת הטענה: **מסרתי לך.** לשמור בקרקעי: **אפילו הימא.** הא דקתני הכא אין מועלין בשערו בכ"מ היא: **אשכוחי משכח.** הלכך לאו כגזוז דמי דעדיין צריך לחיבורו: **להא שמעתא דרב.** המפקיר עבדו יצא לחירות: **אמר רב הכי.** בתמיהה. ופריך הש"ס ואיהו רבי יוחנן מי לא אמר הכי ומאי מתמה אדרב: **לא סיימוה קמיה.** למילתיה דרב כולה אלא כרב יוסף אמרו קמיה דלא סיים בה משמיה דרב ולריך גבו שחרור ולא פירשו לפניו הא דאמרי' לעיל[3] דרב חייא בר אבין סיים בה משמיה דרב ולריך גבו שחרור: **גר שמם.** ואין לו יורשין וכל נכסיו הפקר: **קנו עצמן.** הן קודמין לכל אדם להחזיק בעצמן מן ההפקר: **אבא שאול אומר.** קטנים אין להן יד לזכות בעצמן: **מי כותב גט שחרור לאלו.** מעתה להתירן בישראלית הרי מתו בעלים: **עבדו דגר כאשתו.** כלומר אין הפקר זה דומה להפקר מחיים דעבד גמר לה לה מאשה[4] וכתב לה ספר (דברים כד) או חופשה לא נתן לה (ויקרא יט) הלכך מחיים אין לו תקנה בלא גט כאשה אבל הפקר שלאחר מיתה כי היכי דאשתו משולחת בלא גט עבדו נמי לא בעי גט: **א"ה.** ישראל שמת נמי לא יזכו בניו בעבדיו דהא כאשתו הם: **המפקיר עבדו.** דתו ליכא נחלה לבניו: **ומת.** לא ליבעי גט שחרור להפקיע איסורו דהא מית ליה ובניו לא זכו בהן מעולם: **אין לו תקנה.** כדמפרש לקמן[5] דכיון דהפקירו פקע ממוניה מיניה ואיסורא הוא דפס לבעלים עליהן וכי מייתי אין זו ירושה להורים לבניו הלכך אין לו מי שיתירנו בגט:

בפירוש

הא מני ר"מ היא. הכא משמע דרב דלא כר"מ והא דאמר בפ"ק דערכין (דף ה.) האומר ערך כלי עלי נותן דמיו כר"מ וכן בפ' האומר משקלי עלי (שם כ.) דתנן ערך ידי ורגלי עלי לא אמר כלום ואמר רב עלה נותן דמיה ומפרש לר"מ אליבא דר"מ קאמר ולית לא סבירא ליה ואע"ג דבסוף פ"ק דסנהדרין (דף טו.) גבי הערכין המטלטלין מפרש רב באומר ערך כלי עלי כר"מ לא סבירא ליה הכי וכי האי גוונא אשכחן בריש אלמנה נזונית (כתובות דף לו.) דבעי למימר שמואל דהניזונת תנן וכאנשי יהודה אע"ג דבסוף נערה שנתפתתה (שם נד.) אמר שמואל הלכה כאנשי גליל: **עבדא** בתקרקעי דמי. ולכך אין מועלים בו דאין מעילה במחובר דבפ' הנהנה (מעילה יח:) יליפינן מעילה חטא חטא מתרומה והא דאמרי' בפ' המוכר את הספינה (ב"מ עט.) הקדש בור אלא מים מועלין בו ובמה שבתוכו לא כמו שפי' שם רבינו שמואל שהגיע תפליו בבור דהא אין מעילה במחובר אלא כשעקר מן הבור חוליא ונהנה ממנה:

קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן. דאין להן יד לזכות בעצמן וכן בפרק מי שמת (ב"מ קנו:) גבי פלוגתא דזכין לקטן ואין זכין לגדול ואע"ג דאית ליה זכיה במציאה כדאמרינן בהניזקין (לקמן נט:) היינו מדרבנן מפני דרכי שלום והכא לא שייך הוא טעמא ואי"ת בפרק לולב וערבה (סוכה מו:) אמר לא ליקני אינש לולבא ליוקא בי"ט דאסון דיוקא מקני קני אקנויי לא מקני וליכא למימר דהתם בפיקח כגון ערוב וזרקו לגגו ונוטלו דהא בפ"ק דקדושין (דף כב:) בהוא עובדא דא"ל שלוף לי מסקנא משמע דהוה בו דעת וקאמר התם איכא דאמרי קטן הוה וי"ל דדעת אחרת מקנה אותן שאני[6]: **וכי** מי כתב גט שחרור לאלו. אלמא לא בעי גט להתירו בדת מורין והיינו כשמואל דאמר מי שאין לו רשות רבו עליו אינו קרוי עבד וטעמא דאבא שאול בקטנים דאשיב רשות רבן עליהן כיון שאין להן יד בעצמן:

אלמה אמר אמימר בו'. וא"ת מאי אי הכי כ"ש דשמואל תקשי דאמימר וי"ל דהא לא קשיא ליה משום דשמואל תנאי היא בפרק המוכר (יבמות מח.) ובפרק בתרא דגזיר (דף סב:) אבל הא קשיא ליה אי אתיא דאמימר דלא כר' יוחנן דביה ולהכי נמי לא מצי למיפרך לאמימר מדרבנן[7] דאבא שאול דאיהו מוקי להו כההוא תנא דאית ליה דשמואל אבל איהו סבר כההוא תנא דפליג עלייהו וסבר דלדידיה לריך גט שחרור ואין לו תקנה:

הלכה כאבא שאול. אומר ר"ת דהלכה כריב"ל לגבי רבי יוחנן כדמוכח בפרק בתרא דמגילה (דף מ.) דאמר כוותיה דרב בפפי מסתברא דאמר ריב"ל בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ואע"ג דר' יוחנן פליג עליה התם דייק מדר' יהושע בן לוי דהלכה כרב בפפי[8]:

מה

---

[1] [ערכין ה. וש"נ],
[2] [סנהדרין טו.],
[3] [יבמות לט. ב"ק יב. ב"מ סח. קנ.], [4] ב"מ ק: סנהדרין טו. שבועות מכ.,
[5] [לקמן מ.], [6] (כתובות כד:), [7] קדושין כב.,
[8] [עירובין טו. וש"נ],
[9] [לקמן מ.], [10] [ויקרא פרשה יא ג], [11] [שבועות מכ:], [12] [דף לח:],
[13] [ע"ב], [14] [דף מ.],
[15] [וע' תוס' סנהדרין סח: ד"ה קטן], [16] ס"א ואבא,
[17] [וע' היטב תוס' חולין לז. ד"ה אמר רבא ותו' קדושין כב. ד"ה וא"ל],

---

תורה אור השלם

1. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:

ויקרא כה מו

גליון הש"ם

גמ' מר סבר בגווז דמי. ע' נדרים ד' קה ע"ב וזמיר דף נא ע"א:

מוסף רש"י

יש דברים שהם בקרקע. מחוברים לקרקע, ואינן בקרקע. אלא כמטלטלין (סנהדרין טו.) ונשבעין עליהן (שבועות מב:). ר"מ מחייב. שבועה (ב"מ ק:) ליפטר על האמר שהודה מקלת הטענה, אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות, כדילפינן בשבועת הדיינים (מכ.) הכא כיון דאין צריכין לקרקע דעומדות ליגבר הן, כדמוקי ר' יוסי בר חנינא לפלוגתייהו, בכצורות דמיין ונשבעין (סנהדרין טו.). הרי הוא בקרקע. ואין נשבעין עליהן (ב"מ ק:). אבל הכי. שפרו, כמה דקאי אשבוחי משבח. הלכך אפילו ר"מ בשער כרבנן סבירא ליה (סנהדרין טו.). קטנים כל המחזיק בהן זכה בהן. אפילו לאמר זמן (קדושין כב.) אין לו תקנה. אפילו בשטר (לקמן מ.).

סו א מיי' פ"ו מהלכות ערכין הל' כ סמג עשין קנב:

סז ב מיי' פ"ה מהלכות מעילה הל' י:

סח ג מיי' פ"ה מהל' טוען הל' ד סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סימן לה סעיף ב:

סט ד מיי' פ"ה מהל' מעילה הל' י:

ע ה מיי' פ"ב מהל' זכייה הלכה ח סמג עשין פב טור ש"ע י"ד סי' רסז סעיף סה וטוש"ע מ"מ סי' ערה סעיף כט:

תוספות רי"ד

וכן אמר עולא א"ר יוחנן המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור איתיביה ר' אבא לעולא גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו והיו בהן עבדים בין קטנים בין גדולים קנו עצמן בני חורין אבא שאול אומר גדולים קנו עצמן ב"ח קטנים כל המחזיק בהן זכה וכי מי כתב גט חירות לאלו: אמר רב נחמן קסבר עולא עבדו דגר כאשתו מה אשתו נשתלחת בלא גט אף עבדיו משתלחים במיתה בלא גט פי' אין הפקר דלאחר מיתה דומה להפקר דמחיים דעבד איתקש לאשה דגמר לה לה דכתיב אי חופשה לא נתן לה וכתיב וכתב לה ספר כריתות מה אשה אינה יוצאה מחיים בלא גט ולאחר מיתה יוצאה ה"ה הכי נמי עבד: אי הכי ישראל נמי אמר קרא והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אבל גר שאין לו יורשים יוצא במיתת רבו א"ר יעקב בר אידי אריב"ל הלכה כאבא שאול דאמר קטנים כל הקודם בהן זכה שאין להן יד לזכות בעצמן: ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן אין הלכה כאבא שאול והלכתא כאבא שאול דהכי אמרי' בפ"ק דקידושין רב יהודה הנדואה גר שאין לו יורשים הוה חלש על מר זוטרא לשיולי ביה חזייה דתקיף ליה עלמא טובא אמר ליה לעבדיה שלוף לי מסנאי ואמטינהו לגו ביתאי איכא דאמרי גדול הוה זה פירש למיתה הוה פירש לעבדות ואיכא דאמרי קטן הוה וכאבא שאול דאמר קטנים כל המחזיק בהן זכה: